

Reactie op de recensie van 'Marcus Bakker' door Rob Hartmans in *De Groene* van 26 maart 2015:

De bevangen Hartmans:

In de eerste zin van zijn recensie van mijn biografie over Marcus Bakker karakteriseert uw medewerker Hartmans mij als een stalinistische geschiedschrijver. Ik heb na vijftig jaar een flink oeuvre opgebouwd als professioneel historicus, met een dissertatie en een reeks biografieën, en ik ben nooit op een dergelijke wijze bejegend. In de CPN maakte ik mij na mijn lidmaatschap in 1974 sterk voor het te boven komen van het alledaagse stalinisme in die organisatie: net als tal van anderen, trouwens. Mijn essay in *Komma* (1981) over Stalins invloed op communistische partijen aan de hand van de Lysenko-kwestie (1927-1981) mocht ik voorlezen op het wereldwijde Lysenkocongres van 2009 in New York: slecht kan die tekst dan niet geweest zijn (zie www.leomolenaar.nl/marxisme2, artikel 3).

Veel schrijft Hartmans over de titel *Nooit op de knieën*, die hem ongepast lijkt. Als hij constateert dat Bakker de confrontatie met Paul de Groot pas in 1977 aanging, gaat het om een andere kwestie: steeds was Bakker beducht voor een splitsing van de CPN. De titel drukt de waardering uit voor 26 jaar democratisch Kamerwerk onder vaak eenzame en harde omstandigheden.

Dan is mijn onvermogen om de *Zaanse couleur locale* te schetsen Hartmans een doorn in het oog. Wat hij over Bakkers vader vermeldt staat keurig in mijn tekst: C.C. Bakker als SDAP- en NVV-bestuurder. Diens royement, zonder recht op beroep, uit de VARA in 1933. Zijn aarzeling om zich bij de OSP aan te sluiten, omdat hij liever 'de boel bij elkaar wilde houden'. Over vader Bakker vermeld ik meer dan genoeg. Hartmans vertelt echter *niets* over mijn ontdekkingen omtrent Marcus Bakker: dat die een joviale jongen was, dol op brieven schrijven, die zich al sinds 1938 (15 jaar) oriënteerde op zijn literaire helden zoals Du Perron van wie hij de afschuw jegens Stalin overnam. Dat hij in 1939 een handtekeningenactie steunde tegen de aanval van de Sovjets op Finland. Dat hij in de oorlog 3,5 jaar wachtte alvorens zich schoorvoetend aan te sluiten bij het CPN-verzet in hun wijkje, nadat de joodse onderduikers die hij regelmatig bezocht waren opgepakt. Je zou dit met recht de grootste onthulling kunnen noemen, maar Hartmans keurt het geen blik waardig. Overigens was de regionale pers opgetogen over de *couleur locale* van Deel I, Bakkers Zaanse jeugd (1923-1945): die vermoedde zelfs de helpende hand van lokale auteurs.

Die joviale Bakker van 1940 komt terug als de joviale bejaarde van 1990 als hij zich van de last van de solidariteit met de Sovjet-Unie heeft ontdaan, en correspondenties aangaat die uitgroeien tot boekwerken. Juist de veranderingen bij Bakker, die zijn stalinisme in de praktijk van de Tweede Kamer, en gaandeweg ook theoretisch, overwint, zijn fascinerend. Als ik zijn vriend Gerrit Klein, de oud-PvdA-bewindsman, aanhaal over Willem Drees sr, maakt Hartmans daarvan iets onbegrijpelijks. Waarom?

Mijn summierere behandeling van de partijstrijd in de CPN van 1956-1958 heeft Hartmans het meest gestoken. Ik ga hier in op twee kwesties. De eerste, die de redactie van *Met het Oog op Morgen* me reeds voorlegde op 2 maart, is de volgende: was Bakker in 1958 echt verontwaardigd over het optreden van Wagenaar in 1944? Mijn antwoord was dat Bakker terecht woedend was op Wagenaar, over wiens optreden hij het partijbestuur eind oktober had ingelicht. Mijn bronnen zijn dezelfde als die van Bakker: de vuistdikke verslagen van de *Parlementaire Enquêtecommissie*. De commandant van de *Raad van Verzet* (RvV), Jan Thijssen, was op 1 november 1944 gedecapiteerd (ontslagen) door de nieuwbakken bevelhebber van de Binnenlandse Strijdkrachten, Henri Koot. Wagenaar was met Koot

akkoord gegaan, en had ervoor gezorgd dat niet hijzelf maar 'Richard' van der Gaag de vervanger van Thijssen als commandant was geworden. De vrouw van de op 8 november gearresteerde, en later geëxecuteerde, Jan Thijssen en Johan Engel, met Thijssen medeoprichter van de RvV, dachten beiden dat Wagenaar het verraad jegens Thijssen had gepleegd. Een brief van 7 november van deze RvV (Van der Gaag, Wagenaar) geeft Thijssen een achterbakse trap na. Bakker voelde indertijd weerzin bij het optreden van Wagenaar in 1944. In 2014 ontdekte ik evenwel twee ingenieuze valstrikken. De eerste is dat de weerzinwekkende brief van 7 november 1944 van de *Raad van Verzet* een geantdateerde *vervalsing* is van Van der Gaag en Koot samen, waarbij Wagenaar niet betrokken is geweest. Dit had moeten worden rechtgezet in Deel 10 (1980) van Loe de Jong over het jaar 1944: die heeft deze kwestie evenwel zorgvuldig (bijna) voorgoed afgedekt. *Misschien is er bij Uw redactie interesse voor mijn notitie hierover die ik te zijner tijd op mijn website zal plaatsen?*

De tweede is of Wagenaar nu wel of niet tevens voor de BVD werkte. Hartmans stelt zich in deze onnozel op. Juli 1991 kwam de onderzoeker Bob de Graaff met de onthulling uit Washington in *Het Parool* dat Wagenaar eind juni 1945 met de OSS, de voorloper van de CIA, had gepraat. De Amerikanen hadden het moment goed gekozen. Wagenaar dacht die week op voorspraak van prins Bernhard minister te kunnen worden in de regering-Schermerhorn, en De Groot torpedeerde dit door zijn eigen kandidatuur naast die van Wagenaar te plaatsen. In 1995 verscheen de geschiedschrijving van de BVD, waarin auteur Dick Engelen beweert dat de afsplitsing van de groep-Wagenaar geheel en al het werk van de BVD is geweest. Wagenaar was in het *Dagelijks Bestuur* van de CPN verantwoordelijk voor de aansluiting bij het NVV, en koos begin 1958 tot verbijstering van de communisten voor het voortbestaan van de EVC: een uitgangspunt dat Wagenaar destijds behalve met enkele EVC-bestuurders gemeen had met de CIA, de BVD, het NVV, de PvdA en de regering-Drees. De BVD kon volgens Engelen elke stap van de groep-Wagenaar, en van de latere *Socialistische Werkerspartij*, in haar Haagse BVD-burelen tevoren *bepalen*. Wagenaar was de penningmeester, die via de BVD de gelden binnen kreeg. *Maar dat kan de arme man toch allemaal over het hoofd gezien hebben? Zeker. Ik hoop daarom te zijner tijd op mijn website de smoking gun te presenteren, die speurders met doorzettingsvermogen via www.stichtingargus.nl ook zelf kunnen ontdekken.*

Leo Molenaar (7 april 2015)

Eerst paar weken zoek geraakt, door de redactie alsnog geplaatst - maar verkort tot 500 woorden, zonder vermelding van die verkorting - als ingezonden 'brief' van een lezer in DGA van 7 mei 2015.